

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

*Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού
αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες
εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης*

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα

Τίτλος:

**«Η στάση του ποιητή: όταν ο δημιουργός μιλάει για την
τέχνη του»**

Συγγραφή: ΜΑΡΙΝΑ ΑΡΕΤΑΚΗ

Εφαρμογή: ΜΑΡΙΝΑ ΑΡΕΤΑΚΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η στάση του ποιητή: όταν ο δημιουργός μιλάει για την τέχνη του.

Εφαρμογή σεναρίου

Μαρίνα Αρετάκη

Δημιουργία σεναρίου

Μαρίνα Αρετάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Γ΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

5^ο Γυμνάσιο Χανίων

Χρονολογία

Από 01-11-2012 έως 06-12-2012.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

13 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, βιβλιοθήκη σχολείου.

II. Εικονικός χώρος: ιστοσελίδα σχολείου.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για τον μαθητή: ήταν καλό να αναγνωρίζει κάποια βασικά γνωρίσματα της παραδοσιακής ποίησης. Απαιτούνταν κάποια εξοικείωση των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο καθώς και με εφαρμογές των Η/Υ, όπως η μηχανή αναζήτησης, το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), το πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων.

Για τον δάσκαλο: θα ήταν προτιμότερο το σενάριο να εφαρμοστεί ως δεύτερο μέρος της θεματικής ενότητας «Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα», για να είναι κάπως εξοικειωμένοι οι μαθητές με την ποιητική γλώσσα. Έπρεπε να έχει γνώσεις Τ.Π.Ε πρώτου επιπέδου.

Για το σχολείο: συνεργασία με τη διεύθυνση του σχολείου και τον καθηγητή της Πληροφορικής, ώστε να διατεθεί το εργαστήριο πληροφορικής κάποιες ώρες για το μάθημα της λογοτεχνίας. Η τάξη έπρεπε να διαθέτει διαδραστικό πίνακα ή βιντεοπροβολέα. Διαφορετικά, τα μαθήματα θα έπρεπε να γίνουν στην αίθουσα της βιβλιοθήκης του σχολείου ή σε κάποιο χώρο που διαθέτει σύστημα προβολής.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαρίνα Αρετάκη, Η στάση του ποιητή: όταν ο δημιουργός μιλάει για την τέχνη του, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ΄ Γυμνασίου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο που εντάχθηκε στη διδακτική ενότητα «Στάσεις ζωής» επικεντρώθηκε στη θεματική της στάσης του ποιητή απέναντι στην τέχνη του, θεματική που εντοπίστηκε τόσο σε στίχους τραγουδιών και σε ποιήματα εκτός του σχολικού ανθολογίου, όσο και σε ποιήματα που ανθολογούνται στο σχολικό εγχειρίδιο της Γ΄

Γυμνασίου. Κατά την εφαρμογή του σεναρίου πραγματοποιήθηκε συνάντηση και συνομιλία των μαθητών με την ποιήτρια Μαρινέλλα Βλαχάκη.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Αφετηρία του σεναρίου ήταν το γνωστό (από τη Β΄ Γυμνασίου) και αγαπητό στους μαθητές τραγούδι του Σαββόπουλου [«Τι έπαιξα στο Λαύριο»](#) και συγκεκριμένα ο στίχος «δεν ξέρω τι να παίζω στα παιδιά μα ούτε και στους μεγάλους». Ο κεντρικός θεματικός άξονας του σεναρίου ήταν η διερεύνηση της στάσης του καλλιτέχνη/ποιητή απέναντι στην ποίησή του: πώς αντιλαμβάνεται την καλλιτεχνική δημιουργία και πώς αυτά που νιώθει και σκέφτεται αποτυπώνονται σε αυτήν. Η τέχνη ως πολύπλοκη διαδικασία εμπεριέχει το στοιχείο της αυτοαναφορικότητας. Η ποίηση, ειδικότερα, είναι μια πνευματική δραστηριότητα που συνεπάγεται κόπο και φροντίδα, αμφιβολία αλλά και πίστη. Οι μαθητές προσκλήθηκαν στο εργαστήρι του δημιουργού, ο οποίος βρίσκεται σε αμηχανία, αδιέξοδο ή ευφορία. Συνάντησαν, επίσης, στο τέλος του σεναρίου και μία ποιήτρια, για να αντιληφθούν ότι η διαδικασία της δημιουργίας δεν έχει τέλος, συμβαίνει κάθε στιγμή και οι ποιητές είναι γύρω μας, αν και συχνά αόρατοι στην καθημερινότητά μας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο αυτό επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να προβληματιστούν για τη σχέση τέχνης/ποίησης και ζωής,
- να καταλάβουν ότι μια συγκεκριμένη θεματική μπορεί να ταξιδεύει σε διαφορετικά είδη τέχνης (τραγούδι, ποίηση),
- να μάθουν να ανιχνεύουν μια συγκεκριμένη θεματική,
- να διαπιστώσουν ότι οι ποιητές αποτελούν οργανικό μέλος της κοινωνίας,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- να αντιληφθούν την ανάγκη των καλλιτεχνών για επικοινωνία και τις δυσκολίες που εμπεριέχει η δημιουργία,
- να έρθουν σε επαφή με καλλιτεχνικά δημιουργήματα που πιθανόν να μην ανήκουν στην καθημερινότητά τους,
- να γνωρίσουν και να συνομιλήσουν με μια ποιήτρια.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

Με το σενάριο αυτό επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να καταλάβουν ότι η τέχνη μπορεί να έχει ως θέμα τον ίδιο της τον εαυτό κι ότι αυτό αποτελεί μια προβληματική παλιά (από τον ρομαντισμό μέχρι σήμερα),
- να γνωρίσουν πέντε σημαντικούς ποιητές,
- να αντιληφθούν τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο κάθε ποιητής που εξετάζουν στέκεται απέναντι στην τέχνη του και να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητά του,
- να εξοικειωθούν με τη νεότερη ποίηση,
- να ολοκληρώσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τις διαφορές παραδοσιακής και νεότερης ποίησης,
- να διαπιστώσουν ότι τα κείμενα συνομιλούν μεταξύ τους (διακειμενικότητα),
- να διαπιστώσουν ότι οι στιχουργοί/ποιητές αναρωτιούνται για τη δυνατότητα του λόγου –και της τέχνης γενικότερα– να εκφράσει ή να απεικονίσει τον κόσμο,
- να καταλάβουν ότι ο τρόπος με τον οποίο κάθε καλλιτέχνης αντιλαμβάνεται την τέχνη του σχετίζεται με την ιστορική πραγματικότητα και/ή με τα καλλιτεχνικά κινήματα της εποχής του.

Γραμματισμοί

Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να κατανοήσουν τη στάση των εξεταζόμενων ποιητών απέναντι στην ποίηση και να παράγουν λόγο σχετικά με αυτό το θέμα,
- να εντοπίσουν στοιχεία αυτοαναφορικότητας στην ποίηση ή σε στίχους τραγουδιών,
- να σχολιάσουν τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται ο καλλιτέχνης για την τέχνη του (άμεσα ή έμμεσα, αλληγορικά, κλπ.),
- να συγκρίνουν ποιήματα με παρόμοια θεματική,
- να προσεγγίσουν χωρίς φόβο τη νεότερη ποίηση και να τη διακρίνουν από την παραδοσιακή,
- να διακρίνουν βασικά γνωρίσματα της μορφής των ποιημάτων,
- να θέσουν ερωτήσεις σε μια ποιήτρια σχετικά με τη δουλειά της.

Διδακτικές πρακτικές

Μετά την αφόρμηση (Α΄ φάση του σεναρίου), η τάξη μελέτησε στίχους από τραγούδια σύγχρονων ελλήνων τραγουδοποιών των τελευταίων δεκαετιών. Στη συνέχεια, ασχολήθηκε με πέντε ποιήματα που ανθολογούνται στο σχολικό εγχειρίδιο της Γ΄ τάξης. Η πορεία αυτή επιλέχθηκε, καθώς οι μαθητές της Γ΄ τάξης δεν έχουν έρθει σε επαφή με απαιτητικά ποιήματα (είναι ελάχιστα στο Ανθολόγιο της Β΄). Εφαρμόστηκε ομαδοσυνεργατική και μετωπική διδασκαλία, ενώ οι μαθητές εκπόνησαν ατομικές και ομαδικές εργασίες. Πραγματοποιήθηκε ετεροαξιολόγηση και αξιοποιήθηκαν οι ΤΠΕ.

Στο τμήμα στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο το δίωρο της Λογοτεχνίας μοιράζεται σε δύο ημέρες αλλά έγινε προσπάθεια να υπάρχουν συνεχόμενα δίωρα και έτσι στο εργαστήριο πληροφορικής οι μαθητές δούλεψαν δύο συνεχόμενες ώρες.

Οι –μάλλον μικρές– αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν σε σχέση με το συνταγμένο σενάριο οφείλονται σε πρακτικές δυσχέρειες και καθυστερήσεις. Επίσης, στη Γ΄ φάση του σεναρίου, η ποιήτρια που επρόκειτο να επισκεφτεί το σχολείο βρισκόταν εκτός Κρήτης και έτσι η εκπαιδευτικός προσκάλεσε την ποιήτρια-συγγραφέα-σκηνοθέτιδα-ηθοποιό Μαρινέλλα Βλαχάκη.

Συμπερασματικά, οι μαθητές της συγκεκριμένης τάξης έδειξαν ενδιαφέρον και συνεργάστηκαν καλά, αν και τα αποτελέσματα των ομαδικών και ατομικών εργασιών δεν ήταν πάντα τα αναμενόμενα. Καθυστερήσεις και άλλα προσκόμματα (όπως για παράδειγμα ένας θάνατος από ατύχημα ενός φίλου αρκετών μαθητών της τάξης και απουσίες των μαθητών) υπήρξαν, αλλά η ατμόσφαιρα της τάξης ήταν –εκτός από κάποιες εξαιρέσεις– ιδιαίτερα ευχάριστη.

Η έλλειψη χρόνου δεν επέτρεψε την ενασχόληση στην τάξη με τα παράλληλα κείμενα, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο. Από την άλλη, οι μαθητές δήλωσαν ότι τα ποιήματα που τους δόθηκαν ως παράλληλα τους δυσκόλεψαν αρκετά.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Έναυσμα για το σενάριο υπήρξε αφενός η αξιοποίηση των σχετικών με το θέμα ποιημάτων που ανθολογούνται στη Γ΄ τάξη και αφετέρου η πρόκληση για τον καθηγητή να αποπειραθεί να περάσει τους μαθητές από τη συνήθη θέση του αναγνώστη/ακροατή στην «άλλη όχθη», αυτή του ποιητή/δημιουργού. Και έπειτα αιωρείται το πάντα επίκαιρο ερώτημα του μεγάλου ποιητή: «Κι οι ποιητές τι χρειάζονται σ' έναν μικρόψυχο καιρό;».

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο εντάχθηκε στη θεματική ενότητα της Γ΄ Γυμνασίου «Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα» ([Νέο Πρόγραμμα Σπουδών](#)).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι μαθητές χρησιμοποίησαν διάφορες εφαρμογές των Η/Υ (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσίασης) όσο και περιβάλλοντα του Web, για να προσεγγίσουν τα κείμενα που έπρεπε να επεξεργαστούν ή για να εμβαθύνουν σε αυτά, για να παρουσιάσουν τα δικά τους κείμενα και για να δημιουργήσουν έναν χώρο συνεργασίας.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Γ' Γυμνασίου:

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Στο παιδί μου»](#)

Οδυσσέας Ελύτης, [«Δώρο ασημένιο ποίημα»](#)

Κώστας Καρυωτάκης, [«Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα»](#)

Σάμιουελ Κόλεριτζ, [«Δουλειά χωρίς ελπίδα»](#)

Μίλτος Σαχτούρης, [«Τα δώρα»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Νικηφόρος Βρεττάκος, «Αν δεν μου 'δινες την ποίηση, Κύριε» (1957). Στο *Τα ποιήματα*, Α', 257. Αθήνα: Τρία φύλλα, 1981.

Κ.Π. Καβάφης, «Το πρώτο σκαλί» (1899). Στο *Τα ποιήματα*, εισ. Στ. Ροζάνης, 32. Αθήνα: Ύψιλον, 1990.

Κ.Γ. Καρυωτάκης, «Κι αν έσβησε σαν ίσκιος» (1919). Στο *Τα ποιήματα (1913-1928)*, επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, 90. Αθήνα: Νεφέλη, 1991.

Θανάσης Κ. Κωσταβάρας, «Η γοητεία του απλού ποιήματος ή Ταπεινή προσευχή την ώρα που βραδιάζει». Στο *Στο βάθος του χρώματος*, 646. Αθήνα: Νεφέλη, 1993.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ναπολέον Λαπαθιώτης, «Ποιητής». Στο *Ποίηση για την ποίηση*, ανθολ.-πρόλ. Α. Φωστιέρης & Θ. Νιάρχος, 124–125. Αθήνα: Καστανιώτης, 2006.

Γιώργης Παυλόπουλος, «Ο Ποιητής». *Αντικλείδια*. Αθήνα: Στιγμή, 1988.

Γιάννης Ρίτσος, ποίημα 95, 188, 202, 286, *Μονόχορδα* (1979). Στο *Ανθολογία Γ. Ρίτσου*, ανθολ. Χρ. Προκοπάκη, επιμ. Χρ. Προκοπάκη & Αικ. Μακρυνικόλα, 402, 404, 405. Αθήνα: Κέδρος 2000.

Γιάννης Ρίτσος, ποίημα 33, *Δευτερόλεπτα* (1989). Στο *Ανθολογία Γ. Ρίτσου*, ανθολ. Χρ. Προκοπάκη, επιμ. Χρ. Προκοπάκη & Αικ. Μακρυνικόλα, 439. Αθήνα: Κέδρος 2000.

Γιάννης Ρίτσος, [Και να αδελφέ μου... τον κόσμο], *Καπνισμένο Τσουκάλι* (1949). Στο *Ανθολογία Γ. Ρίτσου*, ανθολ. Χρ. Προκοπάκη, επιμ. Χρ. Προκοπάκη & Αικ. Μακρυνικόλα, 106–107. Αθήνα: Κέδρος 2000.

Γιώργος Σαραντάρης, «Δεν είμαστε ποιητές» (1938). Στο *Ποιήματα (Ελληνική Περίοδος 1931-1940)*, τ. Δ', 1936-1938, επιμ. Γ. Γ. Μαρινάκης, 287. Αθήνα: Gutenberg, 1987.

Ρώμος Φιλύρας, «Διαθήκη» (1931). Στο *Ρώμος Φιλύρας. Συμβολή στην μελέτη της ζωής και του έργου του*, Τάσος Κόρφης, 640. Αθήνα: Πρόσπερος, 1992.

Μαρινέλλα Βλαχάκη, *Τα πολύτιμα*, Χανιά 2009 (επιλογή ποιημάτων), βλ. <http://www.vlachaki.blogspot.gr/>

Υποστηρικτικό υλικό

Τραγούδια

«Τι έπαιξα στο Λαύριο» από τον δίσκο *Ρεζέρβα*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Διονύσης Σαββόπουλος, 1979.

«Τι να τα κάνω τα τραγούδια σας» από τον δίσκο *Δέκα χρόνια κομμάτια*, στίχοι: Ντίνος Χριστιανόπουλος, μουσική-πρώτη εκτέλεση: Διονύσης Σαββόπουλος, 1975.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

«Νέο Κύμα» από τον δίσκο *Τραπεζάκια έξω*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Διονύσης Σαββόπουλος, 1983.

«Αυτό» από τον δίσκο *Ο Σαμάνος*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Θανάσης Παπακωνσταντίνου, 2008.

«Απόψε» από τον δίσκο *Λάφυρα*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Θανάσης Παπακωνσταντίνου, 1998.

«Χάρτινες λέξεις» από τον δίσκο *Παραλογές*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Υπόγεια Ρεύματα, 1995.

«Αδιέξοδο» από τον δίσκο *Ανεμοδείκτης*, στίχοι-μουσική: Αλκίνοος Ιωαννίδης, πρώτη εκτέλεση: Αλκίνοος Ιωαννίδης, Ελευθερία Αρβανιτάκη & Διονύσης Σαββόπουλος, 1999.

«Πάλκο» από τον δίσκο *Το Πάλκο*, στίχοι, μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου, πρώτη εκτέλεση: Φατμέ, 1989.

«Αεράκι» από τον δίσκο *Τα καράβια μου καίω*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Νίκος Πορτοκάλογλου, 1993.

«Βία» από τον δίσκο *Βγαίνουμε απ' το τούνελ*, στίχοι-μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου, πρώτη εκτέλεση: Φατμε, 1986.

«Δεν είμαι ποιητής» από τον δίσκο *Όταν κινδυνεύεις, παίζε την πουρούδα*, στίχοι: Λάζαρος Ανδρέου, μουσική, πρώτη εκτέλεση: Νίκος Παπάζογλου, 1995.

«Όμορφη μέρα» από τον δίσκο *Απρίλη ψεύτη!*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Χάρης & Πάνος Κατσιμίχας, 1989.

«Κόκκινος χορός» από τον δίσκο *Απρίλη ψεύτη!*, στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Χάρης & Πάνος Κατσιμίχας, 1989.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βίντεο

[Η ζωή είναι αλλού: Κική Δημουλά](#) [απόσπασμα (τα πρώτα τέσσερα λεπτά) από τηλεοπτική συνέντευξη της Κ. Δημουλά].

[Καρυωτάκης](#) (τηλεοπτικό σήριαλ στην ET1 με θέμα τη ζωή του Κ. Καρυωτάκη).

Το ποίημα του Samuel Taylor Coleridge , [“Work Without Hope”](#) («Δουλειά χωρίς ελπίδα») [απαγγελία στα αγγλικά].

Το ποίημα [«Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα»](#) του Κ. Καρυωτάκη μελοποιημένο από τη Λένα Πλάτωνος.

Ο Μ. Αναγνωστάκης απαγγέλλει το ποίημα [«Στο παιδί μου»](#).

Ο Μ. Σαχτούρης απαγγέλλει το ποίημα [«Τα Δώρα»](#).

[«Τα λόγια της πόλης. Ύδρα- Μίλτος Σαχτούρης ή Ποιος είναι ο τρελός λαγός»](#) [σύντομο ντοκιμαντέρ για τη ζωή και το έργο του Μ. Σαχτούρη (Ψηφιακό Αρχείο της EPT)].

[«Παρασκήνιο. Μανόλης Αναγνωστάκης»](#) [εκπομπή αφιερωμένη στον Μ. Αναγνωστάκη (Ψηφιακό Αρχείο της EPT)].

Ταινίες

Bright Star, Τζέιν Κάμπιον, 2009 (το [τρέιλερ](#) της ταινίας, η [σκηνή](#) με τα γράμματα). [Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ρομαντικού ποιητή Τζον Κητς και ο έρωτάς του με τη Φάνυ Μπράουν]

Ιστοσελίδες

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

[Cambridge Dictionaries Online](#) (Λεξικό του Cambridge)

«Η μαγεία του Ελύτη» (αφιέρωμα της [Καθημερινής](#) για τον Οδ. Ελύτη)

Μονόγραμμα... Ένα ιστολόγιο αφιερωμένο στον Οδυσσέα Ελύτη ([απαγγελίες](#) του Οδ. Ελύτη).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση (1 ώρα):

1^η ώρα (αίθουσα διδασκαλίας με διαδραστικό πίνακα)

Το σενάριο αρχίζει μετ' εμποδίων, αφού η ώρα ροκανίζεται από άλλες δραστηριότητες: επιστροφή κάποιων πρόχειρων διαγωνισμάτων στους μαθητές και αναζήτηση σε όλο το σχολείο του κλειδιού για τη λειτουργία του διαδραστικού πίνακα που είναι απαραίτητος για την πρώτη αυτή φάση. Όταν βρέθηκε το κλειδί και η εκπαιδευτικός είχε γλιτώσει από καρδιακό επεισόδιο, η τάξη άκουσε ξανά το ήδη γνωστό και αγαπητό στους μαθητές από την προηγούμενη σχολική χρονιά τραγούδι του Δ. Σαββόπουλου, [«Τι έπαιξα στο Λαύριο»](#) και προσπάθησε να απαντήσει στο ερώτημα: *Πώς νιώθει απέναντι στο κοινό του ο τραγουδοποιός;* Οι μαθητές θυμούνταν το τραγούδι και μπόρεσαν να ανταποκριθούν στην αρχική συζήτηση. Αναγγέλθηκε το θέμα του σεναρίου, τα στάδιά του και η συνομιλία με μια ποιήτρια στο τέλος της ενότητας.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους μαθητές να φανταστούν ότι ήταν οι ίδιοι καλλιτέχνες και να μιλήσουν για τα συναισθήματά τους: *Πώς θα ένιωθαν;* Οι φράσεις και οι λέξεις που προέκυψαν έγιναν ένα συνεφέλεξο¹ από την εκπαιδευτικό την επόμενη διδακτική ώρα, καθώς υπήρξε ένα πρακτικό πρόβλημα με το Tagxedo (που είχε μόλις εγκατασταθεί).

Τέλος, μετά από μια μικρή εισαγωγή από την εκπαιδευτικό για την ποιήτρια Κική Δημουλά, η τάξη είδε μέρος (τα πρώτα τέσσερα λεπτά) από μια [τηλεοπτική συνέντευξη](#) της, στην οποία μιλά για τη σχέση ποίησης και ζωής.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο sunnefolekso.

Τα λόγια της ποιήτριας έκαναν μεγάλη εντύπωση στους μαθητές και κατά τη διάρκεια του σεναρίου επανέρχονταν σε αυτά (μάλιστα μία από τις ερωτήσεις που έκαναν στην ποιήτρια κ. Βλαχάκη ήταν αν και αυτή νιώθει το ίδιο). Έγινε συζήτηση –μέχρι τη στιγμή που χτύπησε το κουδούνι– για τα συναισθήματα της ποιήτριας. Το τελευταίο μέρος της Α΄ φάσης (ανάγνωση και σχολιασμός των ποιημάτων του Ρίτσου) δεν πραγματοποιήθηκε και δόθηκε ως [ατομική εργασία](#).

Β΄ φάση (11 ώρες)

2^η ώρα (ολοκλήρωση Α΄ φάσης και αρχή Β΄ φάσης)

Βρισκόμαστε στην αίθουσα της τάξης η οποία διαθέτει διαδραστικό πίνακα. Στην αρχή της ώρας η εκπαιδευτικός έδειξε στους μαθητές το συννεφόμετρο που δημιούργησε με τις λέξεις-φράσεις που είχαν πει οι ίδιοι την προηγούμενη ώρα. Μάλιστα προβλήθηκαν δύο εκδοχές για να διαλέξουν τη μία. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με ενθουσιασμό, αφού ήταν η πρώτη φορά που έβλεπαν κάτι τέτοιο.

Στη συνέχεια, συζητήθηκαν τα μονόστιχα του Ρίτσου με βάση τους άξονες που ήδη είχαν τεθεί (σχέση ζωής και τέχνης, στάση του ποιητή απέναντι στην ποίησή του): στο σημείο αυτό αφιερώθηκε περισσότερος χρόνος από αυτόν που προβλεπόταν στον αρχικό σχεδιασμό του σεναρίου. Οι μαθητές έδειξαν προθυμία να μιλήσουν για αυτά τα μικροσκοπικά ποιήματα (άραγε εξαιτίας του μεγέθους τους: μήπως, δηλαδή, τα μονόστιχα άμβλυναν την τυχόν δυσκολία που νιώθουν απέναντι σε μεγαλύτερα μοντέρνα ποιήματα;). Έκαναν μάλιστα συγκεκριμένες παρατηρήσεις, όπως για τη θέση της λέξης «λέξεις» ανάμεσα στις άλλες δύο «λύκοι» και «φεγγάρια» στον στίχο «λύκοι, λέξεις και φεγγάρια» (προέκυψαν και διαφορετικές ερμηνείες) ή η επισήμανση της αντίθεσης ανάμεσα στο «γκρεμίζεται» και «ήσυχα» στο ποίημα «Τι ήσυχα που γκρεμίζεται μέσα στην ποίηση ο χρόνος».

Η συζήτηση έκλεισε με την επανάληψη του θέματος του σεναρίου και των σταδίων του. Τέλος, η τάξη άκουσε τα τραγούδια της Β΄ φάσης, αν και όχι όλα. Δόθηκε ως ατομική εργασία στους μαθητές να γράψουν μια παράγραφο με θέμα: Τι

θα έλεγε σε μια συνέντευξη, όπως αυτή της Κικής Δημουλά, ο Ρίτσος για την ποίησή του;²

3^η ώρα

Η τάξη βρισκόταν σε ολομέλεια και είχε στη διάθεσή της διαδραστικό πίνακα. Η διδακτική ώρα ξεκίνησε με μια σύνοψη από τους μαθητές όσων είχαν προηγηθεί τις δύο προηγούμενες ώρες της εβδομάδας προκειμένου να ενημερωθεί μία μαθήτρια που είχε χάσει τα δύο πρώτα μαθήματα. Η τάξη άκουσε και τα υπόλοιπα τραγούδια (γινόταν ταυτόχρονα προβολή και των στίχων και αυτό βοήθησε αρκετά τους μαθητές να κατανοήσουν τι άκουγαν). Ακούστηκαν τα εξής τραγούδια: 1. «Νέο Κύμα» του Δ. Σαββόπουλου, 2. «Απόψε» του Θ. Παπακωνσταντίνου, 3. «Αδιέξοδο» του Αλκ. Ιωαννίδη, 4. «Πάλκο» του Ν. Πορτοκάλου και 5. «Δεν είμαι ποιητής» του Ν. Παπάζογλου.

Στη συνέχεια, η τάξη χωρίστηκε σε ομάδες ανάλογα με τις προτιμήσεις των παιδιών στα τραγούδια που είχαν ακούσει, διαδικασία που αποδείχτηκε περίπλοκη και χρονοβόρα, αφού οι πιο πολλοί μαθητές είχαν περισσότερες από μία προτιμήσεις και κάποια τραγούδια ήταν περισσότερο δημοφιλή από τα άλλα. Πάντως υπήρξε ανταπόκριση στα επιλεγμένα τραγούδια.

Οι ομάδες που δημιουργήθηκαν ήταν αρκετά ισορροπημένες και συνεργάστηκαν καλά εκτός από μία, στην οποία επενέβη η εκπαιδευτικός προσθέτοντας ένα δυναμικό μέλος όταν εξετάζονταν τα ποιήματα.

Στις ομάδες που δημιουργήθηκαν μοιράστηκαν τα Φύλλα εργασίας (Φύλλα εργασίας [1α](#), [β](#), [γ](#), [δ](#), [ε](#)), αλλά ο χρόνος δεν ήταν αρκετός για να επεξεργαστούν παραπάνω από μία ερώτηση. Καθεμιά ομάδα μελετούσε τους στίχους του τραγουδιού που επέλεξε, καθώς και ένα τραγούδι ακόμα. Οι ομάδες δεν κατάφεραν να ακούσουν το δεύτερο τραγούδι που υπήρχε στα Φύλλα Εργασίας τους, αφού όσο ασχολούνταν με τις ερωτήσεις δεν μπορούσαν να συγκεντρωθούν στη μουσική.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία [ritsos_1](#), [ritsos_2](#) και [ritsos_3](#).

Οι μαθητές φάνηκαν αρκετά κινητοποιημένοι και κάποιοι θυμήθηκαν τα συννεφόμελα. Ως ατομική εργασία δόθηκε η προετοιμασία των ερωτήσεων του Φύλλου Εργασίας από κάθε μέλος της ομάδας, έτσι ώστε να κερδηθεί χρόνος την επόμενη ώρα.

4^η ώρα

Η τάξη ήταν χωρισμένη σε ομάδες οι οποίες συνέχισαν τη δουλειά τους πάνω στα Φύλλα εργασίας που αφορούσαν τα τραγούδια. Κάποιοι μαθητές είχαν κάνει σοβαρή προεργασία και βοήθησαν σημαντικά την ομάδα τους, ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Τα μέλη κάθε ομάδας αντάλλαξαν απόψεις για το περιεχόμενο των στίχων των τραγουδιών και έγραψαν ένα μικρό κείμενο στο οποίο παρουσίαζαν τα δικά τους τραγούδια απαντώντας στα βασικά ερωτήματα όπως: *Ποια θα λέγατε ότι είναι η σχέση του καλλιτέχνη (στιχουργού, τραγουδοποιού) με την τέχνη του; Τι αντιπροσωπεύει για αυτόν ένα τραγούδι;*

Οι ομάδες χρειάστηκαν αρκετό χρόνο για να βρουν τον ρυθμό τους και να μιλήσουν μεταξύ τους και μία διδακτική ώρα δεν υπήρξε αρκετή. Οι ομάδες εργάστηκαν ελεύθερες και η εκπαιδευτικός επενέβαινε όποτε υπήρχε σχετική πρόσκληση-ερώτηση από τους μαθητές.

Η διδακτική ώρα τελείωσε όταν είχαν ολοκληρωθεί οι παρουσιάσεις των δύο πρώτων ομάδων. Η κάθε ομάδα διάλεξε τον τρόπο παρουσίασής της (αν θα ξαναδιάβαζε τους στίχους, αν θα ακουγόταν μουσική ταυτόχρονα με την παρουσίαση, τα μέλη της ομάδας που θα παρουσίαζαν). Η πρώτη παρουσίαση ήταν αρκετά καλή, η δεύτερη πολύ γενικόλογη (ακόμα, στην παρουσίαση προβλήθηκε ο πλέον αδιάφορος μαθητής με την ανοχή των άλλων ευγενικών μελών της ομάδας). Επιπλέον, οι μαθητές δεν ήταν αρκετά προσεκτικοί στη δουλειά των συμμαθητών τους με αποτέλεσμα αυστηρές συστάσεις από την εκπαιδευτικό, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις τα μέλη της ομάδας είχαν ξεχάσει τα κείμενα-τραγούδια των άλλων³.

³ Βλ. ό.π. το αρχείο adieksodo.

5^η ώρα

Στην αρχή της ώρας μια μαθήτρια έδειξε στους συμμαθητές της συνεφέλεξα με τις λέξεις που είχε δημιουργήσει από την πρώτη ερώτηση του Φύλλου εργασίας πάνω στους στίχους τραγουδιών που εξετάζει η τάξη.

Στη συνέχεια, ολοκληρώθηκαν οι παρουσιάσεις των τριών ομάδων που ήταν αρκετά καλές. Η εκπαιδευτικός χρειάστηκε σε όλες τις παρουσιάσεις να επέμβει, να κάνει ερωτήσεις στην ομάδα και σε όλη την τάξη.

Ζητήθηκε από τις ομάδες να διαλέξουν έναν στίχο που τους άρεσε ιδιαίτερα (δραστηριότητα αναθέρμανσης της ομάδας και επιστροφής στα κείμενα-τραγουδία). Η κάθε ομάδα διάλεξε τελικά δύο στίχους ή αποσπάσματα.

Ο στόχος του πρώτου κύκλου της Β' φάσης επετεύχθη κατά ένα μεγάλο μέρος (οι ομάδες κατάλαβαν τους στίχους των τραγουδιών και μίλησαν για αυτούς), εκτός από το κομμάτι της δημιουργικής γραφής (σύνθεση από κάθε ομάδα του δικού της τραγουδιού) που αναγκαστικά αφαιρέθηκε, αφού ο χρόνος δεν επαρκούσε. Υπήρξαν όμως μαθητές που δεν εργάστηκαν όσο έπρεπε είτε μέσα στο πλαίσιο της ομάδας ή στο σπίτι.

Πριν από το τέλος της διδακτικής ώρας δόθηκε το επόμενο [Φύλλο εργασίας](#) και αρχίσαμε την ανάγνωση των ποιημάτων.

6^η-7^η ώρα

Σε αυτές τις δύο διδακτικές ώρες που δεν ήταν συνεχόμενες αλλά πραγματοποιήθηκαν την ίδια μέρα, η τάξη βρισκόταν σε ολομέλεια και η διδασκαλία ήταν μετωπική. Ολοκληρώθηκε το Φύλλο εργασίας για τα πέντε ποιήματα που αποτελούσαν τον βασικό κορμό της ενότητας και προέρχονταν από το ανθολόγιο της Γ' Γυμνασίου (βλ. [Φύλλο εργασίας 2](#)). Στην αρχή, δόθηκαν κάποιες οδηγίες για τη διδακτική πορεία, αφού οι μαθητές παραξενεύτηκαν για το γεγονός ότι τα ποιήματα εξετάζονταν ως σύνολο. Η επόμενη διδακτική ώρα θα ήταν μια εισαγωγή στα πέντε ποιήματα. Σκοπός ήταν το σύνολο της τάξης να κατανοήσει σε βασικές γραμμές τα

ποιήματα, έτσι ώστε σε έναν δεύτερο χρόνο κάθε ομάδα να μπορέσει να παρακολουθήσει τις εργασίες των υπολοίπων και να συμπληρώσει τις γνώσεις της για κάθε ποίημα. Σε αυτήν τη φάση η τάξη δεν ασχολήθηκε με τους ποιητές (βιογραφία κλπ.), αλλά έγινε προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το περιεχόμενο του κάθε ποιήματος, τα βασικά σημεία οργάνωσής του και να εντοπιστεί η θεματική του σεναρίου.

Έλειπαν αρκετοί μαθητές (στην κηδεία ενός γνωστού και φίλου τους) και αυτό δημιούργησε κάποια προβλήματα στην επόμενη φάση της εμβάθυνσης. Αν και η τάξη είχε μάλλον μελαγχολικό κλίμα, σε γενικές γραμμές δούλεψε καλά.

Κάθε ποίημα διαβάστηκε δύο φορές από την εκπαιδευτικό και στη συνέχεια συζητήθηκαν οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας ή και άλλα θέματα. Οι μαθητές έκαναν διάλογο μεταξύ τους, εξέφρασαν τις σκέψεις τους και υπήρξαν και ευχάριστες εκπλήξεις: για παράδειγμα, ένας αδύναμος μαθητής προσέγγισε χωρίς φόβο το ποίημα του Οδ. Ελύτη που, κατά γενική ομολογία, ήταν το πιο δύσκολο. Στη συζήτηση έγιναν και κάποιες αναφορές στα τραγούδια που είχαν ήδη εξεταστεί.

8^η-9^η ώρα

Η τάξη βρισκόταν στο εργαστήριο πληροφορικής και εργαζόταν το διάωρο που κανονικά είχε πληροφορική. Οι πέντε ομάδες της προηγούμενης δραστηριότητας με τα τραγούδια (έγιναν μικρές αλλαγές στη σύστασή τους) βρίσκονταν μπροστά από έναν υπολογιστή ο οποίος έχει το Φύλλο εργασίας και μετά από σύντομες οδηγίες άρχισαν να δουλεύουν. Η κάθε ομάδα ασχολήθηκε με το δικό της φύλλο εργασίας με το οποίο εμβάθυνε σε κάθε ποιητή χωριστά (βλ. Φύλλα εργασίας [3α](#), [3β](#), [3γ](#), [3δ](#), [3ε](#)).

Οι ερωτήσεις του Φύλλου εργασίας 3 οδήγησαν τους μαθητές να εξετάσουν αναλυτικότερα τη μορφή του ποιήματος, να σχηματίσουν μια γενική εικόνα της ζωής, αλλά και του έργου του κάθε ποιητή, να συνδέσουν το ποίημα με τον χρόνο γραφής του, να εντάξουν ενδεχομένως τον ποιητή σε καλλιτεχνικά κινήματα, να εκφέρουν γραπτό λόγο με αφορμή κάποια συγκεκριμένη περίπτωση.

Οι ομάδες δούλεψαν αρμονικά, εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις για τις οποίες χρειάστηκε να επέμβει η εκπαιδευτικός (να προσπαθήσει να εντάξει στην ομάδα έναν δυσλεκτικό μαθητή που δυσκολευόταν να διαβάσει και έναν δεύτερο εντελώς αδιάφορο μαθητή). Οι ομάδες ζήτησαν βοήθεια αρκετές φορές από την εκπαιδευτικό, αλλά είχαν άνεση στη χρήση υπολογιστών, όπως και στη χρήση του Word και του PowerPoint.

Αφού δεν είχαν τελειώσει μετά το πέρας του δίωρου, αποφασίστηκε να δοθεί άλλη μία ώρα για την ολοκλήρωση των εργασιών. Οι μαθητές έδειχναν ενδιαφέρον για ό,τι έκαναν και κάποιες ομάδες είχαν σχεδόν ολοκληρώσει τις παρουσιάσεις τους.

10^η ώρα

Η τάξη βρίσκεται χωρισμένη σε ομάδες στο εργαστήριο, συνεχίζει και ολοκληρώνει τις εργασίες της.

Στην αρχή, οι ομάδες ανέλαβαν μια σύντομη κοινή δραστηριότητα: να ψάξουν στο διαδίκτυο, να βρουν και να διαλέξουν μια εικόνα του ποιητή με τον οποίο συμπλήρωσαν τη «γραμμή χρόνου». Σκοπός της δημιουργίας της αφίσας ήταν να οπτικοποιήσει τη διακειμενικότητα, οι μαθητές να καταλάβουν ότι ένα θέμα μπορεί να ταξιδεύει μέσα στον χρόνο και να απασχολεί διαφορετικούς ποιητές (και καλλιτέχνες).

11^η ώρα

Η τάξη βρισκόταν στην αίθουσα που διαθέτει διαδραστικό πίνακα και οι ομάδες άρχισαν τις παρουσιάσεις τους. Πριν από αυτό η εκπαιδευτικός έδειξε ολοκληρωμένη τη γραμμή του χρόνου στους μαθητές με τις φωτογραφίες των συγγραφέων που είχαν επιλέξει⁴. Στη συνέχεια, μοίρασε το [Φύλλο ετεροαξιολόγησης](#) και δόθηκαν εξηγήσεις για το πώς θα χρησιμοποιούνταν.

⁴ Βλ. ό.π. το [grammi_xronou](#).

Η κάθε ομάδα εξήγησε στις υπόλοιπες με ποια ζητήματα ασχολήθηκε και πραγματοποίησε την παρουσίασή της⁵.

Γενικές παρατηρήσεις: οι ομάδες έδειξαν ότι είχαν κατανοήσει τις ερωτήσεις, ότι είχαν κάνει έρευνα, αλλά συχνά χρησιμοποίησαν έτοιμο υλικό που δεν κατανοούσαν. Αυτό έγινε φανερό, όταν οι υπόλοιποι μαθητές, οι οποίοι είχαν πάρει πολύ σοβαρά την ετεροαξιολόγηση, διέκοπταν την ομάδα που έκανε την παρουσίαση, όταν δεν καταλάβαιναν κάτι (και ήταν αρκετά αυτά που δεν καταλάβαιναν), έκαναν ερωτήσεις στις οποίες η ομάδα που παρουσίαζε ήταν υποχρεωμένη να απαντήσει, χωρίς όμως να τα καταφέρνει πάντα. Η εκπαιδευτικός επενέβη όπου υπήρχε λανθασμένη ερμηνεία ή όταν η ομάδα βρισκόταν σε αδιέξοδο. Η τάξη επίσης επέκρινε τη μία ομάδα στην οποία δύο μαθητές δεν πήραν τον λόγο στην παρουσίαση⁶. Οι υπόλοιπες ομάδες είχαν μοιράσει διακριτούς (και αναμενόμενους) ρόλους στα μέλη τους. Η ετεροαξιολόγηση έγινε με αρκετή σοβαρότητα.

Οι παρουσιάσεις συνεχίστηκαν την επόμενη ώρα. Στο τέλος, δόθηκαν για ατομική εργασία εννέα ποιήματα ως παράλληλα, αφού ο προβλεπόμενος χρόνος του σεναρίου είχε εκπνεύσει. Η ατομική εργασία ήταν η ανάγνωση των ποιημάτων, η επιλογή ενός από αυτά και η σύγκρισή του με ένα από τα πέντε ποιήματα που μελετήθηκαν. Το corpus παράλληλων ποιημάτων αποτελούνταν από τα: Ρ. Φιλύρας, «Διαθήκη», Θ. Κωσταβάρας, «Η γοητεία του απλού ποιήματος», Γ. Σαραντάρης, «Δεν είμαστε ποιητές», Ν. Βρεττάκος, «Αν δεν μου 'δινες την ποίηση, Κύριε», Γ. Παυλόπουλος, «Ο Ποιητής», Κ. Καρυωτάκης, «Κι αν έσβησε σαν ίσκιος», Γ. Ρίτσος, απόσπασμα [«Και να, αδελφέ μου, που μάθαμε να κουβεντιάζουμε ήσυχα, ήσυχα κι απλά.... να σμιζουμε τον κόσμο»] από το *Καπνισμένο τσουκάλι*, Κ.Π. Καβάφης, «Το πρώτο σκαλί», Ναπολέον Λαπαθιώτης, «Ποιητής».

⁵ Βλ. ό.π. τα *douleia_choris_elpida*, *dwro_asimenio_poiima*, *san_desmh_apo_triantafylla*, *sto_paidi_mou*, *ta_dora*.

⁶ Βλ. ό.π. το *fyllo_eteroaksiologisis*.

12^η ώρα

Το τμήμα βρισκόταν στην τάξη του και ολοκληρώθηκαν οι παρουσιάσεις των ομάδων (είχαν μείνει δύο). Οι μαθητές ήταν κουρασμένοι και άκεφοι, πολλοί νόμιζαν ότι είχαμε άλλο μάθημα και γενικά η ώρα κύλησε μάλλον υποτονικά. Επίσης, ελάχιστοι είχαν φέρει την ατομική εργασία που τους είχε ανατεθεί. Στο τέλος, μια ομάδα ανέλαβε την παρουσίαση της ποιήτριας που θα ερχόταν στο κλείσιμο της ενότητας. Δόθηκε στους μαθητές ένα μικρό corpus ποιημάτων από τη συλλογή *Τα πολύτιμα*⁷ της ποιήτριας κ. Μαρινέλλας Βλαχάκη.

Γενικά, οι παρουσιάσεις πήραν περισσότερο χρόνο από όσο είχε προγραμματιστεί, ίσως και είκοσι λεπτά η κάθε μία, επειδή οι άλλοι μαθητές έκαναν ερωτήσεις. Και αυτό ίσως συνέβη, επειδή, γνωρίζοντας ότι είχαν να συμπληρώσουν το Φύλλο της ετεροαξιολόγησης, ήταν προσεκτικοί και κάποιες φορές ιδιαίτερα αυστηροί με τους συμμαθητές τους.

Γ' φάση (1 ώρα)

Για τη φάση αυτή είχε προγραμματιστεί η επίσκεψη της ποιήτριας Μαρινέλλας Βλαχάκη στο συγκεκριμένο τμήμα. Το τμήμα, όπως είχε υποσχεθεί στην καθηγήτριά του, βρισκόταν στην τάξη του, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό γιατί όλες τις άλλες ώρες έκανε αποχή (η μέρα ήταν η 6^η Δεκεμβρίου και η ώρα λίγο πριν την έναρξη της προγραμματισμένης πορείας). Λίγο πριν την επίσκεψη οι καρέκλες τοποθετήθηκαν κυκλικά και η εκπαιδευτικός έκανε μια μικρή συζήτηση με τους μαθητές για το είδος των ερωτήσεων που θα έθεταν. Η ποιήτρια ήρθε και μετά το καλωσόρισμα, μια μαθήτριά διάβασε ένα σύντομο βιογραφικό της. Μετά έγινε από τους μαθητές μια σύνοψη των όσων είχαν γίνει στο πλαίσιο του σεναρίου (βλέπαμε παράλληλα και τη γραμμή του χρόνου με τους πέντε ποιητές, όπως επίσης και το πρώτο συννεφόμετρο με

⁷ Δύο από τα ποιήματα της συλλογής είναι ποιήματα ποιητικής («Εξέγερση» και «Αγρυπνίες», βλ. και <http://www.vlachaki.blogspot.gr/>).

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τις λέξεις-συναίσθημα του δημιουργού). Η πρώτη ερώτηση ήταν αν η ίδια νιώθει κάποιο τέτοιο συναίσθημα και η απάντηση ήταν «όλα».

Άρχισε μια ενδιαφέρουσα συζήτηση για τη σχέση της ποιήτριας με την έμπνευση, την καθημερινότητα, την ανάλυση της ποίησης, την οικογένεια, την κριτική, τα παιδικά της χρόνια, την ηθοποιία. Ενδιάμεσα, η εκπαιδευτικός διάβαζε κάποιο από τα ποιήματα της κ. Βλαχάκη που ταίριαζε με όσα έλεγε. Οι ερωτήσεις των μαθητών ήταν πολύ καλές και κάποιοι κράτησαν σημειώσεις για να γραφτεί ένα κείμενο για το ιστολόγιο του σχολείου. Κάποιες ερωτήσεις στο τέλος αφορούσαν στη συμμετοχή της στο σήριαλ *Το Νησί* (είχε αναλάβει την προσαρμογή των διαλόγων στην κρητική διάλεκτο και έπαιζε έναν σημαντικό ρόλο).

Η συνάντηση με μια ποιήτρια κρίθηκε επιτυχής όχι μόνο γιατί η ποίηση εισχώρησε στο σχολείο σε μια μέρα αναταραχής, αλλά και γιατί οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με την ιδιαίτερα συμπαθή κ. Βλαχάκη που μίλησε με ειλικρίνεια και χαρά για την ποιητική της δραστηριότητα. Επίσης, προγραμματίστηκε η ανάγνωση των καινούργιων διηγημάτων της που θα κυκλοφορούσαν σε λίγες μέρες και η προβολή μιας μικρού μήκους ταινίας με θέμα τη διαφορετικότητα, στην οποία είχε πάρει μέρος.

Οι ατομικές εργασίες (σύγκριση ανάμεσα σε ένα από τα πέντε ποιήματα και σε ένα από τα παράλληλα κείμενα) παραδόθηκε στην καθηγήτρια από τη μισή τάξη περίπου. Οι εργασίες κρίθηκαν ικανοποιητικές. Ίσως θα έπρεπε, αν υπήρχε περισσότερος χρόνος να γίνει μια ανάγνωση των παράλληλων κειμένων και μια πρώτη προσέγγισή τους στην τάξη.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ατομική εργασία: Ποιήματα του Γ. Ρίτσου

Αφού ακούσαμε το τραγούδι του Διονύση Σαββόπουλου και τη συνέντευξη της ποιήτριας Κικής Δημουλά, ας διαβάσουμε τα παρακάτω ποιήματα του Γ. Ρίτσου (τα τέσσερα πρώτα είναι από τη συλλογή *Μονόχορδα* και το τελευταίο από τη συλλογή *Δευτερόλεπτα*). Τι σχέση έχουν με όσα έχουμε πει μέχρι τώρα;

Έτσι περάσανε τα χρόνια - λύκοι, λέξεις και φεγγάρια.

Η νύχτα πάντα πίσω απ' τις σελίδες μου. Γι' αυτό και λάμπουνε τόσο πολύ τα γράμματά μου.

Ανάβω στίχους να ξορκίσω το κακό που πλάκωσε τη χώρα.

Τι ήσυχια που γκρεμίζεται μέσα στην ποίηση ο χρόνος.

Κι όμως το γιόγερμα

σου 'βαψε πάλι τη σελίδα ρόδινη

κι ολόχρυσα τα δάχτυλά σου.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο εργασίας 1α

Αφού διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους των τραγουδιών (και ακούσετε τα τραγούδια), προσπαθήστε να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις (κυρίως σε αυτήν που βρίσκεται στο πλαίσιο):

Βρείτε τις λέξεις που εκφράζουν τα συναισθήματα του δημιουργού.

Ποιες πληροφορίες δίνει ο κάθε καλλιτέχνης για τη ζωή του;

Ποια είναι η σχέση του καλλιτέχνη με τους άλλους και με τον κόσμο;

Ποια θα λέγατε ότι είναι η σχέση του καλλιτέχνη (στιχουργού, τραγουδοποιού) με την τέχνη του;

Τι αντιπροσωπεύει για αυτόν ένα τραγούδι; Τι πρέπει να απεικονίζει ένα τραγούδι;

Μπορούν οι στίχοι να εκφράσουν τα συναισθήματα του δημιουργού και να μιλήσουν για τη ζωή και τον κόσμο;

Διαλέξτε έναν στίχο που να σας ταιριάζει ή να σας αρέσει ιδιαίτερα (ατομική επιλογή).

Νέο Κύμα (στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Διονύσης Σαββόπουλος)

Μες στα δισκάδικα όταν βρίσκω
πελάτες άγνωστους ν' ακούν δικό μου δίσκο,
νιώθω μυστήρια ταραχή,
και φεύγω αμέσως από κει.
Νιώθω σαν κάτι κοριτσάκια,
πού 'χουνε σύρματα στα δόντια ή σπυράκια
—αν δεν σας φαίνεται μελό—,
τον εαυτό μου αντιπαθώ.
Δεν τα υποφέρω τα τραγούδια μου,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

και προπαντός όταν μου μοιάζουν,
όλα εκείνα π' αγαπώ,
είν' αλλωνών κι αλλιώς φαντάζουν.
Και προσπαθώ ν' αποκριθώ,
με κάτι φθόγγους που δεν βγαίνουν,
κι όλο λέω, τέλειωσα, τραγούδια πια δε βρίσκω,
και να που πάλι βγάζω δίσκο.

Μου φέρνουν ζάλη οι συγχορδίες
και ημικρανία οι ομοιοκαταληξίες,
και μ' εκνευρίζει αυτή η φωνή.
που όσο πάει κι εξασθενεί.
Οι εμπνεύσεις μου είναι γλωσσοδέτες,
νιώθω συχνά σαν τους τριγύρω σκηνοθέτες,
που οδηγήσαν μια γενιά
στα πιο βαθιά χασμουρητά.
Κι όλο βουλιάζω στο νανούρισμα
κάποιας αόρατης μαράκας
κι όλοι μου οι φίλοι απορούν,
τι κάνει ετούτος, ο μαλάκας.
Τι να σας πω, είναι τρελό,
μα έβαλα ωράριο εργασίας,
όπως κάνουν όλοι οι συνάδελφοι με πείρα
συνγνώμη που τους αποπήρα.

Λένε πως άμα προσπαθήσεις,
Θα 'ρθει ο καιρός που θ' αμειφθείς και θα πλουτίσεις
σε μένα δεν συμβαίνει αυτό,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

και στο μηδέν ξαναγυρνώ.
Μα μπαίνει η άνοιξη στην πόλη,
κι απ' τ' ανοιχτό λεωφορείο μου φαίνεστε όλοι
τόσο γλυκούτσικοι κι αχνοί,
στη θερινή σας τη στολή.
Κι οι μπάντες παίζουν το τραγούδι σας
που τα κενά μας συμπληρώνει
κι ο ουρανός που αιμορραγεί,
στα πεύκα εκεί μας αθρώνει.
Θα 'ταν τρελό να προσπαθώ,
αυτόν τον άνεμο να εκφράσω
με τα φαναράκια του μου αρκεί να γειτονέψω
βγάζω τα τραπεζάκια μου έξω

Αυτό (στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Θανάσης Παπακωνσταντίνου)

Αυτό που μέσα μου ψάχνει κοιτάσματα
αυτό που μέσα μου χτίζει κελιά
αυτό που γλιστρά σα φίδι και χάνεται
αυτό που κλέβει απ' τους θεούς τη φωτιά.

Αυτό που αφήνεται σαν φύλλο στον άνεμο
αυτό που βουλιάζει βαρύ σαν οργή
αυτό που δροσίζεται απ' την αύρα του σύμπαντος
που κοιμάται σαν γέρος και ξυπνάει σαν παιδί.

Αυτό που ματώνει τη μύτη του παίζοντας
αυτό που σαν σκόνη αιωρείται στο φως

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αυτό που διαλέγει τις μέρες που θα 'ρθουνε
που την ίδια ώρα είναι φίλος κι εχθρός.

Αυτό που γεννήθηκε πριν χρόνια αμνημόνευτα

αυτό που σκιάζει του νου τις αυλές
αυτό που γίνεται στάχνα την άνοιξη
και το χειμώνα άδειες χελιδονοφωλιές.

Αυτό που μιλά και μιλιά δεν ακούγεται

αυτό που σωπαίνει και μου παίρνει τ' αυτιά
αυτό που γλυκά το ταΐζω παινέματα
που τα βάζει στη γλώσσα του και τα φτύνει μετά.

Αυτό που με ξέρει σαν κάλπικο νόμισμα

αυτό που δεν ξέρω να περιγράψω σωστά
αυτό που δεν ξέρεις εσύ που μ' αγάπησες
αυτό μου ζητάει να τραγουδήσω ξανά.

Φύλλο εργασίας 1β

Αφού διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους των τραγουδιών (και ακούσετε τα τραγούδια), προσπαθήστε να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις (κυρίως σε αυτήν που βρίσκεται στο πλαίσιο):

Βρείτε τις λέξεις που εκφράζουν τα συναισθήματα του δημιουργού.

Ποιες πληροφορίες δίνει ο κάθε καλλιτέχνης για τη ζωή του;

Ποια είναι η σχέση του καλλιτέχνη με τους άλλους και με τον κόσμο;

Ποια θα λέγατε ότι είναι η σχέση του καλλιτέχνη (στιχουργού, τραγουδοποιού) με την τέχνη του;

Τι αντιπροσωπεύει για αυτόν ένα τραγούδι; Τι πρέπει να απεικονίζει ένα τραγούδι;

Μπορούν οι στίχοι να εκφράσουν τα συναισθήματα του δημιουργού και να μιλήσουν για τη ζωή και τον κόσμο;

Διαλέξτε έναν στίχο που να σας ταιριάζει ή να σας αρέσει ιδιαίτερα (ατομική επιλογή).

Απόψε (στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Θανάσης Παπακωνσταντίνου)

Απόψε το τραγούδι θα 'ναι σαν προσευχή,
θα είναι ελαιώνας σε ξεχασμένη γη.
Απόψε το τραγούδι θα γίνει αγκαλιά
που θα χωράει κι εσένα κι ας είσαι μακριά

Απόψε τη σελήνη δεν τη γελάει κανείς,
βασιλικό χαϊδεύει με το 'να χέρι της,
κι εγώ που δεν κοιμάμαι, εγώ που ξαγρυπνώ,
δεν ξέρω αν θα πεθάνω ή αν θα γεννηθώ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Απόψε η καρδιά μου θα γίνει ένα παλιό
ποδήλατο που θέλει να βγει στον ουρανό,
τον Μάσιμο Τροϊζι να βρει και να του πει,
πως μέσα σε μια νύχτα αλλάζει η ζωή.

Απόψε το τραγούδι θα γίνει αγκαλιά
που θα χωράει κι εσένα κι ας είσαι μακριά.

Χάρτινες λέξεις (στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Υπόγεια Ρεύματα)

Κοίταξε τώρα που δεν έχω τι να πω
ψάχνοντας λέξεις έχω χάσει το σκοπό
Πάντα σε μένα να μιλώ είναι κακό
κοίταξε τώρα που δεν έχω τι να πω

Φεύγουν οι ώρες, φεύγουν μέρες και ζητώ
κάποιος ν' ακούσει τις κραυγές που του ξερνώ
πάντα σε μένα να μιλώ είναι κακό
κοίταξε τώρα που δεν έχω τι να πω
Δεν τα 'λεγα ποτέ καλά
τα λόγια τα μεγάλα, τα λόγια τα καλά

Περνάν εικόνες σε μισότρελο μυαλό
χορεύουν στίχοι σ' ένα χάρτινο φτερό
πάντα σε μένα να μιλώ είναι κακό
κοίταξε τώρα που δεν έχω τι να πω

Φύλλο εργασίας 1γ

Αφού διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους των τραγουδιών (και ακούσετε τα τραγούδια), προσπαθήστε να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις (κυρίως σε αυτήν που βρίσκεται στο πλαίσιο):

Βρείτε τις λέξεις που εκφράζουν τα συναισθήματα του δημιουργού.

Ποιες πληροφορίες δίνει ο κάθε καλλιτέχνης για τη ζωή του;

Ποια είναι η σχέση του καλλιτέχνη με τους άλλους και με τον κόσμο;

Ποια θα λέγατε ότι είναι η σχέση του καλλιτέχνη (στιχουργού, τραγουδοποιού) με την τέχνη του;

Τι αντιπροσωπεύει για αυτόν ένα τραγούδι; Τι πρέπει να απεικονίζει ένα τραγούδι;

Μπορούν οι στίχοι να εκφράσουν τα συναισθήματα του δημιουργού και να μιλήσουν για τη ζωή και τον κόσμο;

Διαλέξτε έναν στίχο που να σας ταιριάζει ή να σας αρέσει ιδιαίτερα (ατομική επιλογή).

Αδιέξοδο (στίχοι, μουσική: Αλκίνοος Ιωαννίδης, πρώτη εκτέλεση: Αλκίνοος Ιωαννίδης, Ελευθερία Αρβανιτάκη & Διονύσης Σαββόπουλος)

Δεν έχω τι να τραγουδήσω τι να πω
είναι η φωνή μου ένα σήμα από καπνό
κι έτσι για πάντα λέω το στόμα μου να κλείσω
για τίποτα άλλο πια να μην ξαναμιλήσω
μα πάλι πώς θα ζήσω

Μέσα σε σχολεία μέσα σε πανεπιστήμια
μέσα σε ωδεία σε στρατούς και γυμναστήρια
πέρασα χρόνια άλλος μπήκα κι άλλος βγήκα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

κι έχω τη μόρφωση για όπλο και για προίκα
κι ένσημο για το ΙΚΑ

Φεύγει η ζωή τελειώνει σαν σεντόνι φανερώνει
ό,τι αγαπούσα και το άφησα ό,τι μισούσα και το κράτησα
φεύγει η ζωή τελειώνει σαν σεντόνι ξεδιπλώνει
τον εαυτό μου που τον ξέχασα τον μέσα κόσμο μου που έχασα
με τέτοια που 'χω ψυχολογία, πώς θα βγω στη συναυλία;

«Πάρε τα πάνω σου μικρέ πάρε τα πάνω σου
πάρε μολύβι κι έλα κάθισε στο πιάνο σου
και φτιάξε πάλι την αρχαία συνταγή
μ' ένα τραγούδι να γλυκάνεις την ψυχή»
μα άραγε θα μου βγει;

«Πρέπει να αδειάσεις το κεφάλι σου απ' τις σκέψεις
μήπως μπορέσεις τελικά να το αντέξεις»
αυτά μου είπαν κάποιοι φίλοι χτες το βράδυ
μα εγώ το μόνο που ζητούσα ήταν το χάδι
και μια τους νότα στο σκοτάδι

Φεύγει η ζωή τελειώνει σαν σεντόνι φανερώνει
ό,τι αγαπούσα και το άφησα ό,τι μισούσα και το κράτησα
φεύγει η ζωή τελειώνει σαν σεντόνι ξεδιπλώνει
τον εαυτό μου που τον ξέχασα τον μέσα κόσμο μου που έχασα
με τέτοια που 'χω ψυχολογία, πώς θα βγω στη συναυλία;

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

Κόκκινος χορός (στίχοι, μουσική, πρώτη εκτέλεση: Χάρης & Πάνος Κατσιμίχας)

Βουίζει απόψε μυστικά
μες την καρδιά μου ένας σκοπός
–καρδιά μου–
Σ’ άγνωστες γλώσσες μου μιλούν
φλογερές μεθυσμένες
και με κυκλώνει από παντού
ο κόκκινος χορός.

Απ’ το σκοτάδι έρχομαι
Μ’ ένα μικρό τραγούδι
–τραγούδι–
Ένα τραγούδι φωτεινό
κρυφά να το χαρίσω
στους φίλους που είναι πια αργά
αργά να κάνουν πίσω.

Πότε θα τραγουδήσουμε
τραγούδια ευτυχισμένα
–τραγούδια–
Απρίλη ψεύτη χάνομαι
στα ψεύτικα όνειρά σου.
Μικρές τσιγγάνες του Νοτιά
χορεύουν στη ματιά σου.

Φύλλο εργασίας 1δ

Αφού διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους των τραγουδιών (και ακούσετε τα τραγούδια), προσπαθήστε να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις (κυρίως σε αυτήν που βρίσκεται στο πλαίσιο):

Βρείτε τις λέξεις που εκφράζουν τα συναισθήματα του δημιουργού.

Ποιες πληροφορίες δίνει ο κάθε καλλιτέχνης για τη ζωή του;

Ποια είναι η σχέση του καλλιτέχνη με τους άλλους και με τον κόσμο;

Ποια θα λέγατε ότι είναι η σχέση του καλλιτέχνη (στιχουργού, τραγουδοποιού) με την τέχνη του;

Τι αντιπροσωπεύει για αυτόν ένα τραγούδι; Τι πρέπει να απεικονίζει ένα τραγούδι;

Μπορούν οι στίχοι να εκφράσουν τα συναισθήματα του δημιουργού και να μιλήσουν για τη ζωή και τον κόσμο;

Διαλέξτε έναν στίχο που να σας ταιριάζει ή να σας αρέσει ιδιαίτερα (ατομική επιλογή).

Πάλκο (στίχοι-μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου, πρώτη εκτέλεση: Φατμέ)

Γι' αυτόν τον τόπο
Γι' αυτήν την πόλη
Γι' αυτούς τους δρόμους
που τους ξέρουμε όλοι.

Γι' αυτά που ψάχνω
Σ' αυτή τη βόλτα
Γι' αυτά που κρύβω
όταν κλείνω την πόρτα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Γι' αυτό τον φόβο
Γι' αυτό το βάρος
Γι' αυτά που θέλω
και μου λείπει το θάρρος.

Γι' αυτά που βλέπω
Γι' αυτά που ξέρω
και προπαντός
για όλ' αυτά που δεν ξέρω.

Θα βγω να τραγουδήσω
στο πάλκο θ' ανεβώ
απ' το μηδέν θα ξαναρχίσω
μαζί σας να μετρώ.

Για τους παλιόφιλους
που με γιατρεύουν
για τους εχθρούς μου
που με κολακεύουν.

Για τη μαμά μου
για τον μπαμπά μου
για να τους δείξω
πως το λέει η καρδιά μου.

Για τα αγόρια
για τα κορίτσια
για της γενιάς μου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

τα μοντέρνα βίτσια.

Για τα παιδιά
που δε χορεύουν
που δεν πιστεύουν
που δεν ταξιδεύουν.

Θα βγω να τραγουδήσω...

Για τις νευρώσεις
για τις ρεκλάμες
για τους ανθρώπους
με τις γκρίζες πιτζάμες.

Για τα παιχνίδια μου
για τον Θεό μου
για τον κρυμμένο
παιδικό θησαυρό μου.

Για κάθε φως
που με τυφλώνει
για την αγάπη
που με λευτερώνει.

Και στο φινάλε
γιατί εδώ πάνω
αν δεν ανέβω
μπορεί να πεθάνω.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Θα βγω να τραγουδήσω...

Όμορφη μέρα (στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Χάρης & Πάνος Κατσιμίχας)

Όμορφη μέρα
Μες τη δροσιά σου
Χαμογελούν τα λόγια μου
Η αγάπη παίρνει τα τραγούδια

Όμορφη μέρα
Μες τη δροσιά σου
Ξεχάστηκα
Ξεχάστηκα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο εργασίας 1ε

Αφού διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους των τραγουδιών (και ακούσετε τα τραγούδια), προσπαθήστε να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις (κυρίως σε αυτήν που βρίσκεται στο πλαίσιο):

Βρείτε τις λέξεις που εκφράζουν τα συναισθήματα του δημιουργού.

Ποιες πληροφορίες δίνει ο κάθε καλλιτέχνης για τη ζωή του;

Ποια είναι η σχέση του καλλιτέχνη με τους άλλους και με τον κόσμο;

Ποια θα λέγατε ότι είναι η σχέση του καλλιτέχνη (στιχουργού, τραγουδοποιού) με την τέχνη του;

Τι αντιπροσωπεύει για αυτόν ένα τραγούδι; Τι πρέπει να απεικονίζει ένα τραγούδι;

Μπορούν οι στίχοι να εκφράσουν τα συναισθήματα του δημιουργού και να μιλήσουν για τη ζωή και τον κόσμο;

Διαλέξτε έναν στίχο που να σας ταιριάζει ή να σας αρέσει ιδιαίτερα (ατομική επιλογή).

Δεν είμαι ποιητής, (στίχοι: Λάζαρος Ανδρέου, μουσική-πρώτη εκτέλεση: Νίκος Παπάζογλου)

Εγώ δεν είμαι ποιητής είμαι στιχάκι
είμαι στιχάκι της στιγμής
πάνω σε τοίχο φυλακής
και σε παγκάκι

Με τραγουδάνε οι τρελοί και οι αλήτες
καταραμένη είμαι φυλή
με μιαν εξόριστη ψυχή
σ' άλλους πλανήτες

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Εγώ δεν είμαι ποιητής
Είμ' ο λυγμός του
είμαι ένας δείπνος μυστικός
δίπλα ο Ιούδας κλαίει σκυφτός
κι είμ' αδερφός του

Αεράκι (στίχοι-μουσική-πρώτη εκτέλεση: Νίκος Πορτοκάλογλου)

Η ζέστη μας νάρκωσε
τα μέλη βαριά
σαν άμμος κινούμενη
στον πάτο μας ρουφά.

Απόψε φύσηξε αεράκι
Θεού αναπνοή
τραγουδι βγαίνει караβάκι
με φουσκωτό πανί
σαν προσευχή
μες στη σιωπή.

Η νύχτα μ' αγκάλιασε
με φως ασημί
κρυφά μου ψιθύρισε
καινούρια μουσική.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Βία (στίχοι-μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου, πρώτη εκτέλεση: Φατμέ)

Δεν είναι γέλιο
είναι πανικός
δεν είναι πλάκα
είναι οχετός.

Δεν είναι ματς
είναι πόλεμος
δεν είναι αγάπη
είναι βιασμός.

Χαβαλές χωρίς ελπίδα
γέλιο και υστερία
αλαλάζει η κερκίδα
και κερδίζει η βία.

Δεν είναι σπίθα
είναι πυρκαγιά
δεν είναι δάσος
είναι ερημιά.

Δε βρίσκω στίχο
χάνω το ρυθμό
δεν είναι τραγούδι
είναι ουρλιαχτό.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο εργασίας 2

Σε αυτήν την πρώτη επαφή μας με τα ποιήματα, θα προσπαθήσουμε να καταλάβουμε το περιεχόμενό τους και να απαντήσουμε στο βασικό ερώτημα που μας απασχολεί (σχέση του δημιουργού με την τέχνη του).

Το φύλλο εργασίας θα συμπληρωθεί σε δύο φάσεις: σε αυτήν την αρχική αλλά και αργότερα, όταν θα χωριστείτε σε ομάδες και θα ασχοληθείτε αναλυτικά με τα ποιήματα. Για αυτό θα έχουμε μαζί μας αυτό το Φύλλο εργασίας και στα επόμενα μαθήματα.

1^ο ποίημα: «Δουλειά χωρίς ελπίδα» του Σάμιουελ Τ. Κόλεριτζ

- Ποια αντίθεση διακρίνετε στο ποίημα;
- Ας αναρωτηθούμε για τι είδους «δουλειά» γίνεται λόγος στον πέμπτο στίχο.
- Ποια συναισθήματα έχει το ποιητικό υποκείμενο στην πρώτη και ποια στη δεύτερη στροφή;
- Πώς αντιλαμβάνεται τη δουλειά και τη ζωή το ποιητικό υποκείμενο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2^ο ποίημα: «Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα» του Κ. Γ. Καρυωτάκη

- Πού βρίσκεται το ποιητικό υποκείμενο στην πρώτη στροφή και πώς νιώθει;
- Πώς καταλαβαίνετε τους τελευταίους στίχους από την 1^η στροφή;
- Ποια είναι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου στη 2^η στροφή;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3^ο ποίημα: «Στο παιδί μου» του Μανόλη Αναγνωστάκη

- Ποιος μιλάει σε αυτό το ποίημα και με ποιαν αφορμή;
- Ποια συναισθήματα κυριαρχούν σε αυτό το ποίημα;
- Ποιες αντιθέσεις υπάρχουν στο ποίημα;
- Πώς παρουσιάζεται η αλήθεια και πώς το ψέμα;

.....

.....

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4^ο ποίημα: «Δώρο ασημένιο ποίημα» του Οδυσσέα Ελύτη

- α. Ποια συναισθήματα έχει το ποιητικό υποκείμενο στην αρχή και ποια στο τέλος του ποιήματος;
- β. Θα μπορούσαμε να χωρίσουμε το ποίημα σε τμήματα; Με ποιο ρήμα αρχίζει κάθε τμήμα;
- γ. Ο ποιητής μιλάει για ένα παιχνίδι. Μπορείτε να περιγράψετε τους όρους αυτού του παιχνιδιού;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5^ο ποίημα: «Τα δώρα» του Μίλτου Σαχτούρη

- α. Πότε και πού συμβαίνουν όσα λέει το ποίημα;
- β. Ποιες εικόνες σας φαίνονται παράξενες;
- γ. Τι κάνει ο ποιητής και πώς αντιδρούν οι άνθρωποι;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Έχοντας ολοκληρώσει την πρώτη ανάγνωση των ποιημάτων, μπορείτε τώρα να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

α. Σε ποιο πρόσωπο είναι γραμμένο το ποίημα;

β. Υπάρχει στο ποίημα η λέξη «ποίηση» ή κάποια άλλη η οποία να την υπονοεί ή να συνδέεται με αυτήν;

γ. Γράψτε (για όσα ποιήματα μπορείτε) μια φράση ή μια λέξη, για να περιγράψετε τη στάση του ποιητή απέναντι στην τέχνη του.

	1 ^ο ποίημα	2 ^ο	3 ^ο	4 ^ο	5 ^ο
α.					
β.					
γ.					

Φύλλο εργασίας 3α («Δουλειά χωρίς ελπίδα» του Κόλεριτζ)

Αφού ερευνήσετε τα παρακάτω ζητήματα, η ομάδα σας θα κάνει μια παρουσίαση του ποιητή και του ποιήματος που εξετάζετε στις άλλες ομάδες. Διαλέξτε τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάσετε (προφορικά, με PowerPoint, στον Η/Υ χρησιμοποιώντας Word). Μπορείτε να βρείτε κι άλλα ποιήματα του ίδιου ποιητή για να τα διαβάσετε στην παρουσίαση.

1. Να βρείτε το ποίημα στα αγγλικά (ψάξτε με τον τίτλο «Work without hope») και να πείτε αν έχει ομοιοκαταληξία στο πρωτότυπο. Μπορείτε να [ακούσετε](#) να το διαβάζουν στα αγγλικά για να το καταλάβετε πιο εύκολα.

Το ποίημα είναι ένα σονέτο (14στιχο). Ψάξτε ποιος Έλληνας ποιητής έχει γράψει ωραία σονέτα. Περιλαμβάνεται ο ποιητής αυτός στο Ανθολόγιό σας;
Είναι εύκολο πλέον να συμπεράνουμε αν το ποίημα είναι μοντέρνο ή παραδοσιακό!

2. Με ποια εποχή ταυτίζεται το ποιητικό υποκείμενο και γιατί;
Ποιοι στίχοι εξηγούν τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου;
Συμφωνείτε με όσα λέγονται στους δύο τελευταίους στίχους;
Σε ποιο τραγούδι από αυτά που ακούσατε τα συναισθήματα του στιχουργού πλησιάζουν πιο πολύ αυτά που νιώθει το ποιητικό υποκείμενο στο ποίημα αυτό;
Αν ήσασταν σκηνοθέτες, πώς θα σκηνοθετούσατε το ποίημα; (πού θα ήταν το ποιητικό υποκείμενο, τι θα έκανε κλπ.)

3. Ψάξτε πληροφορίες στο Διαδίκτυο για τον Σάμιουελ Κόλεριτζ. Σχηματίστε μια σύντομη βιογραφία με τα στοιχεία που εσείς κρίνετε ενδιαφέροντα.
Βρείτε στο [Λεξικό](#) τις έννοιες της λέξης «ρομαντισμός».

Αν ξέρετε καλά αγγλικά δείτε και αυτό:

http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/romanticism_1?q=romanticism

Να βρείτε λίγα στοιχεία για τον ρομαντισμό ως λογοτεχνικό κίνημα. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του; Βρείτε έναν αντιπροσωπευτικό πίνακα ή μια μουσική σύνθεση του κινήματος του ρομαντισμού.

Εμφανίζονται κάποια από αυτά τα χαρακτηριστικά στο ποίημα του Σ. Κόλεριτζ;

Δείτε [αυτό](#) το απόσπασμα από την ταινία της Τζέιν Κάμπιον *Bright Star*, που αναφέρεται στα τελευταία χρόνια της ζωής του ρομαντικού ποιητή Κητς. Ποιο χαρακτηριστικό του ρομαντισμού εμφανίζεται;

4. Το 1825 (1827) που γράφει το ποίημα ο Σ. Κόλεριτζ, ένας πολύ γνωστός επίσης ρομαντικός ποιητής έχει ήδη πεθάνει κοντά τους επαναστατημένους Έλληνες. Τον ξέρετε, έτσι δεν είναι; Φανταστείτε ένα μικρό γράμμα που θα έγραφε στον Κόλεριτζ φεύγοντας για την Ελλάδα το 1823 και την απάντηση του Κόλεριτζ.

Ερώτηση (να συμπληρωθεί μετά τις παρουσιάσεις των ομάδων):

Τις λέξεις «τραγουδώ», «τραγούδι» τις συναντήσαμε και σε κάποιο άλλο ποίημα της μικρής μας συλλογής. Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στα δύο ποιήματα όσον αφορά στη στάση του ποιητή;

Φύλλο εργασίας 3β («Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα» του Κ. Γ. Καρυωτάκη)

Αφού ερευνήσετε τα παρακάτω ζητήματα, η ομάδα σας θα κάνει μια παρουσίαση του ποιητή και του ποιήματος που εξετάζετε στις άλλες ομάδες. Διαλέξτε τον τρόπο που θα παρουσιάσετε (προφορικά, με PowerPoint, στον Η/Υ χρησιμοποιώντας Word). Μπορείτε να βρείτε κι άλλα ποιήματα του ίδιου ποιητή για να τα διαβάσετε στην παρουσίαση.

1 α. Κοιτάζτε προσεκτικά τη μορφή του ποιήματος: θα λέγατε ότι είναι μοντέρνο ή παραδοσιακό;

β. Διαβάστε προσεκτικότερα την αρχική εικόνα: πόσες αισθήσεις εμπλέκει;

Ψάξτε στα [λεξικό](#) τι σημαίνει ο όρος «συναισθησία» στην ποίηση και πείτε αν έχουμε τέτοιο φαινόμενο εδώ.

Μπορείτε να φτιάξετε κι εσείς μια τέτοια εικόνα;

2. Βρείτε στοιχεία για τη ζωή του Καρυωτάκη. Μπορείτε να δείτε ένα απόσπασμα (00:12-00:21) από το [σήριαλ](#) της NET για τη ζωή του, που περιγράφει τη συνάντησή του με τη Μαρία Πολυδούρη ή άλλες [εκπομπές](#) που θα βρείτε στο [Ψηφιακό Αρχείο της EPT](#).

Το ημερολόγιο του 2008 του 1^{ου} Λυκείου Χανίων είναι αφιερωμένο στον Καρυωτάκη και περιέχει αρχεία από τη σχολική ζωή του. Είναι εύκολο να το βρείτε. Ξεφυλλίστε το και επιλέξτε μια πληροφορία που σας φαίνεται ενδιαφέρουσα για να την ανακοινώσετε στις άλλες ομάδες. (Μου έκανε εντύπωση για παράδειγμα ο βαθμός που είχε στο μάθημα των Ελληνικών!)

3. Ψάξτε στο διαδίκτυο, να βρείτε και άλλα ποιήματα του Καρυωτάκη. Ο τόνος του ποιήματος που εξετάζουμε εμφανίζεται και σε άλλα ποιήματα; Τι συμπέρασμα μπορούμε να βγάλουμε για την ποίηση του Καρυωτάκη;

Ακούστε το ποίημα [μελοποιημένο](#) στο διαδίκτυο.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αν θέλετε, ακούστε τον Μανόλη Αναγνωστάκη να απαγγέλει ένα ποίημα του Καρυωτάκη.

Υπάρχουν αρκετά συγκροτήματα που έχουν μελοποιήσει Καρυωτάκη (αν θέλετε κάντε μία έρευνα στο

<http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&sort=alpha&order=asc&act=lyricist&letter=%CE%9A>). Αναγνωρίζετε κάποιο από αυτά; Γιατί πιστεύετε ότι μοντέρνα συγκροτήματα μελοποιούν σήμερα τον Καρυωτάκη;

4. Διαβάστε το ποίημα της Πολυδούρη «Μόνο γιατί μ' αγάπησες» και ακούστε το στο διαδίκτυο. Φανταστείτε μια συνομιλία του Καρυωτάκη με την ποιήτρια Πολυδούρη με θέμα τη σχέση τους με την ποίηση.

Ερώτηση (να συμπληρωθεί μετά τις παρουσιάσεις των ομάδων):

Με ποιον από τους ποιητές που εξετάσαμε θα ένιωθε πιο κοντά ο Καρυωτάκης;

Φύλλο εργασίας 3γ («Στο παιδί μου» του Μ. Αναγνωστάκη)

Αφού ερευνήσετε τα παρακάτω ζητήματα, η ομάδα σας θα κάνει μια παρουσίαση του ποιητή και του ποιήματος που εξετάζετε στις άλλες ομάδες. Διαλέξτε τον τρόπο που θα παρουσιάσετε (προφορικά, με PowerPoint, στον Η/Υ χρησιμοποιώντας Word). Μπορείτε να βρείτε κι άλλα ποιήματα του ίδιου ποιητή για να τα διαβάσετε στην παρουσίαση.

1. α. Προσέξτε τη μορφή και τη γλώσσα του ποιήματος. Μπορείτε εύκολα να διαπιστώσετε αν είναι μοντέρνο ή παραδοσιακό.
β. Προσέξτε τον τελευταίο στίχο του ποιήματος. Αν το ποίημα ήταν μια παράγραφος τότε τι μέρος της παραγράφου θα ήταν; Να ψάξετε και άλλα ποιήματα του Αναγνωστάκη που τελειώνουν με αυτόν τον τρόπο.
γ. Σε πόσα χρονικά επίπεδα χωρίζεται το ποίημα;

2. Ψάξτε στοιχεία για τη ζωή του ποιητή. Ποιο γεγονός της ζωής του σας έκανε εντύπωση;

Ακούστε τη φωνή του να [απαγγέλει](#) το ποίημά μας.

Δείτε την εκπομπή που είναι αφιερωμένη στον Αναγνωστάκη [[«Παρασκήνιο. Μανόλης Αναγνωστάκης»](#)] (Ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ). Τι πίστευε όταν ήταν μικρός για την ποίηση ο Αναγνωστάκης; Τι κατάλαβε μεγαλώνοντας;

Τι είδους ποιητής θεωρείται ο Αναγνωστάκης;

3. Πότε εκδόθηκε η συλλογή στην οποία ανήκει αυτό το ποίημα; Μπορούμε να συνδέσουμε τη λέξη «Τώρα» του ποιήματος με την εποχή στην οποία εκδόθηκε;

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αν η λέξη «παιδί» δεν αναφέρεται μόνο στο παιδί του ποιητή, αλλά έχει και την έννοια του «κοινού», «των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται», τότε και ο ίδιος δε μιλάει μόνο ως πατέρας. Ποιο ρόλο αναλαμβάνει και ποια έννοια παίρνει η «αλήθεια» στην οποία αναφέρεται;

4. Φανταστείτε ότι είστε ο Αναγνωστάκης και ότι μια μέρα διαβάζετε το ποίημα του Ντ. Χριστιανόπουλου [«Τι να τα κάνω τα τραγούδια σας»](#) που μελοποιήθηκε από τον Σαββόπουλο. Γράψτε μια σύντομη επιστολή που απευθύνει ο Αναγνωστάκης στον Χριστιανόπουλο.

Ερώτηση (να συμπληρωθεί μετά τις παρουσιάσεις των ομάδων):

Ποιο άλλο ποίημα από τη μικρή μας συλλογή χρησιμοποιεί τα στοιχεία που υπάρχουν στην κατακλείδα του ποιήματος;

Φύλλο εργασίας 3δ («Δώρο ασημένιο ποίημα» του Ο. Ελύτη)

Αφού ερευνήσετε τα παρακάτω ζητήματα, η ομάδα σας θα κάνει μια παρουσίαση του ποιητή και του ποιήματος που εξετάζετε στις άλλες ομάδες. Διαλέξτε τον τρόπο που θα παρουσιάσετε (προφορικά, με PowerPoint, στον Η/Υ χρησιμοποιώντας Word). Μπορείτε να βρείτε κι άλλα ποιήματα του ίδιου ποιητή για να τα διαβάσετε στην παρουσίαση.

1. Εξετάστε τη μορφή του ποιήματος. Τι παρατηρήσεις μπορείτε να κάνετε (έχοντας στο μυαλό σας τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας και της παραδοσιακής ποίησης); Να συγκρίνετε τα δύο μέρη του ποιήματος.

2. Ψάξτε στο Διαδίκτυο στοιχεία για τη ζωή του Οδ. Ελύτη (στα αρχεία της NET έχει ενδιαφέρουσες εκπομπές) και παρουσιάστε με λίγα λόγια τη ζωή του. Πολύ ωραίες φωτογραφίες, κολάζ κλπ. θα βρείτε σε [αυτό](#) το ένθετο για τον ποιητή.

Αν θέλετε, μπορείτε να [ακούσετε](#) τη φωνή του.

3. Να βρείτε στο διαδίκτυο πληροφορίες για τη συλλογή στην οποία ανήκει το ποίημα. Πού βρίσκεται ο ποιητής και σε ποια εποχή της ποίησής του ανήκει αυτή η συλλογή;

Ποια είναι η «γλώσσα χωρίς γράμματα» για την οποία κάνει λόγο στο ποίημά μας ο ποιητής;

Πώς νομίζετε ότι σχετίζονται οι έννοιες «ποίηση»-«εξουσία»-«φαντασία»-«αλήθεια» σε αυτό το ποίημα;

Βρείτε κάποιο κολάζ του Ελύτη που να ταιριάζει στο ποίημα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο Ελύτης επηρεάστηκε από τον υπερρεαλισμό. Να βρείτε τα βασικά χαρακτηριστικά του κινήματος αυτού και να πείτε αν εντοπίζετε υπερρεαλιστικά στοιχεία σε αυτό το ποίημα.

4. Υποθέστε ότι ο Οδ. Ελύτης διαβάζει μια μέρα τους στίχους του Καρυωτάκη «Μας διώχνουνε τα πράγματα, κι η ποίησις| είναι το καταφύγιο που φθονούμε» και ότι γράφει ένα σύντομο σημείωμα με τις σκέψεις του για αυτόν τον στίχο.

Ερώτηση (να συμπληρωθεί μετά τις παρουσιάσεις των ομάδων):

Σε ποιο ποίημα διακρίνετε μια κάποια αισιοδοξία, όπως αυτή που υπάρχει στο ποίημα του Ελύτη; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

Φύλλο εργασίας 3ε («Τα δώρα» του Μίλτου Σαχτούρη)

Αφού ερευνήσετε τα παρακάτω ζητήματα, η ομάδα σας θα κάνει μια παρουσίαση του ποιητή και του ποιήματος που εξετάζετε στις άλλες ομάδες. Διαλέξτε τον τρόπο που θα παρουσιάσετε (προφορικά, με PowerPoint, στον Η/Υ χρησιμοποιώντας Word). Μπορείτε να βρείτε κι άλλα ποιήματα του ίδιου ποιητή για να τα διαβάσετε στην παρουσίαση.

Να εξετάσετε τη μορφή του ποιήματος (στροφές, επαναλήψεις).

Μπορείτε εύκολα να το κατατάξετε σε παραδοσιακό ή μοντέρνο.

2. Ακούστε τον ποιητή να [απαγγέλλει](#) το ποίημα, δείτε το ντοκιμαντέρ για τον Σαχτούρη [«Υδρα. Μίλτος Σαχτούρης ή Ποιος είναι ο τρελός λαγός»](#) και φτιάξτε μια σύντομη βιογραφία του ποιητή.

3. Πότε γράφτηκε το συγκεκριμένο ποίημα; Ξέρετε τι συμβαίνει στην Ελλάδα εκείνη την εποχή;

Με ποιο κίνημα έχει συνδεθεί ο ποιητής; Ποια στοιχεία από το ποίημα μπορούν να ενταχθούν σε αυτό το κίνημα;

4. Υποθέστε ότι ο Σαχτούρης διαβάζει το ποίημα [«Ο καιόμενος»](#) του Τάκη Σινόπουλου και γράφει ένα σημείωμα με τις σκέψεις του για το ποίημα και για την ποίηση γενικότερα.

Ερώτηση (να συμπληρωθεί μετά τις παρουσιάσεις των ομάδων):

Ο ρόλος του ποιητή έτσι όπως παρουσιάζεται σε αυτό το ποίημα με ποιον άλλο συγγενεύει περισσότερο;

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο ετεροαξιολόγησης

Η ομάδα 1 αξιολογεί

την ομάδα	Ως προς την παρουσίαση	την πληρότητα των απαντήσεων	τη σαφήνεια
2			
3			
4			
5			

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Αν η παρουσία κάποιου ποιητή δεν είναι εφικτή, τότε ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναπροσαρμόσει τη Γ' φάση. Θα μπορούσε να συμπεριλάβει τις παρακάτω δραστηριότητες:

- η κάθε ομάδα να δραματοποιήσει έναν διάλογο με θέμα την ποίηση ανάμεσα σε δύο από τους ποιητές που γνώρισαν οι μαθητές .
- η κάθε ομάδα να παρουσιάσει το αγαπημένο της ποίημα με όποιο τρόπο επιθυμεί (ζωγραφίζοντάς το ή κάνοντας ένα κόμικ, απαγγέλλοντάς το με μουσική, δραματοποιώντας το, κάνοντας μια μικρή ταινία πάνω σε αυτό).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Δεν προβλέφθηκε με ακρίβεια ο χρόνος που απαιτούνταν για κάθε δραστηριότητα. Στην ουσία το σενάριο χρειάζεται δύο-τρεις ώρες παραπάνω για να εφαρμοστεί στην αρχική του μορφή.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δάλλας, Γ. 1997. *Ο ποιητής Μίλτος Σαχτούρης*. Αθήνα: Κέδρος.

Μαρωνίτης, Δ.-Ν. 2000. Ο εσωτερικός λυρισμός του Ελύτη. Στο *Εισαγωγή στην ποίηση του Ελύτη*, επιμ. Μ. Vitti, 231-246. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Orsina, V. 1995. *Ο στόχος και η σιωπή. Εισαγωγή στην ποίηση του Μ. Αναγνωστάκη*. Αθήνα: Νεφέλη.

Ροζάνης, Στ. 1998. Μια ποίηση ποίησης. Στο *Για τον Σαχτούρη*, εισαγ. & ανθολ. Δ. Μέντη, 99-108. Λευκωσία: Αιγαίον.

Stephen, B. & D. Mikics. 2010. *The Art of the Sonnet*. Harvard University Press.

Vallins, D. 2000. *Coleridge and the psychology of Romanticism : feeling and thought*. Hampshire: Macmillan Press.